

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.4.23>**М. С. Пузирьов**

доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри правових дисциплін гуманітарного факультету
Національної академії Національної гвардії України

В. В. Черниш

начальник відділу інформаційно-технічного забезпечення діяльності Колегії
Управління забезпечення діяльності Колегії Міністерства юстиції України
з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора,
суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів
Міністерства юстиції Офісу протидії рейдерству

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ РОЗПОРЯДЖЕННЮ НЕРУХОМИМ МАЙНОМ, ОДЕРЖАНИМ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті наведено основні теоретичні аспекти кримінологічних досліджень легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, а також запобіжної діяльності на спеціально-кримінологічному рівні. Наголошено, що вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, є однією із загроз економічній безпеці держави. Адже належний порядок суспільних відносин в економічній сфері, зокрема в сегменті обігу нерухомого майна, є запорукою стабільного розвитку держави, безпеки її громадян, інвестицій в економіку, зростання наповнення фінансовими ресурсами державного бюджету, створення робочих місць, підвищення життєвого рівня населення та й загалом створює економічні передумови для побудови громадянського суспільства та правової держави.

Проведено аналіз такої категорії, як «предикатне кримінальне правопорушення» в контексті досліджуваної сфери правовідносин. Із кримінально-правової та кримінологічної точок зору розкрито сферу розпорядження нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом.

Авторами окреслено коло суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, до яких віднесено: державних реєстраторів, нотаріусів, Міністерство юстиції України та його територіальні органи, Національне антикорупційне бюро України. Визначено та систематизовано коло повноважень суб'єктів запобіжної діяльності за вказаним напрямом.

У результаті дослідження зроблено висновок про необхідність поглиблення кримінологічних досліджень у сфері запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, через розроблення системи заходів запобігання на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному, індивідуальному та віктимологічному рівнях. Оскільки на сьогодні в умовах нестабільності економічних процесів, воєнного стану в Україні, геополітичної ситуації у світі, тіньові фінансові потоки можуть істотно вплинути на економічні показники, знизити рівень життя громадян, зашкодити національній безпеці та підірвати авторитет нашої держави на міжнародному рівні.

Ключові слова: національна безпека України, загрози економічній безпеці держави, організована злочинність, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, предикатне кримінальне правопорушення, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, державний реєстратор, нотаріус, нерухоме майно, вчинення правочину, розпорядження майном, влас-

ність, кримінологічна характеристика, запобігання, спеціально-кримінологічні заходи, суб'єкти запобіжної діяльності, Міністерство юстиції України, Національне антикорупційне бюро України, детектив, відновлення порушених прав потерпілих, забезпечення економічної безпеки держави.

Постановка проблеми. Належний, впорядкований, відповідний нормам законодавства порядок суспільних відносин в економічній сфері, зокрема в сегменті обігу нерухомого майна, є запорукою стабільного розвитку держави, безпеки її громадян, інвестицій в економіку, зростання наповнення фінансовими ресурсами державного бюджету, створення робочих місць, підвищення життєвого рівня населення та й загалом створює економічні передумови для побудови громадянського суспільства та правової держави.

Навпаки, порушення процесів сталого розвитку та перебігу суспільних відносин в окреслених сферах призводить до суспільно шкідливих (небезпечних) наслідків, що веде врешті-решт до падіння економічних показників, авторитету держави на міжнародному рівні, зниження життєвого рівня громадян, посилення впливу та захоплення влади олігархічними, організованими злочинними групами, загрожує втратою державного суверенітету.

Як підкреслюється у Стратегії національної безпеки України (затвердженій Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020), «сучасна модель глобалізації уможливила поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійного та ідеологічного фундаменталізму та екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму, нелегальної міграції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розповсюдження зброї масового ураження тощо» (курсив наш. – М. П., В. Ч.) [1].

Українським законодавцем криміналізовано у ст. 209 Кримінального кодексу (далі – КК) України суспільно небезпечне діяння, а саме «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом», під яким розуміється «набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції,

вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскування походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом» [2].

Предметом розпорядження майном, тобто визначення його правової долі, щодо якого фактичні обставини свідчать про його отримання у власність злочинним шляхом, може виступати і нерухомість, що є сама по собі високовартісним майновим активом, введення в законний цивільний оборот якого не лише завдає шкоди правам та законним інтересам законних власників, через предикатне кримінальне правопорушення, а й конвертується у значні фінансові ресурси, що істотно можуть впливати на стабільність економіки в загальнодержавних та транснаціональних масштабах.

На жаль, у вітчизняному науковому середовищі відсутні дослідження заходів запобігання легалізації нерухомого майна, одержаного злочинним шляхом.

Саме тому, на нашу думку, варто зосередити увагу на окресленні заходів запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, а також на визначенні кола суб'єктів запобіжної діяльності на спеціально-кримінологічному рівні.

При цьому поле наукового дискурсу варто обмежити такими критеріями, а саме: 1) визначення характеру предикатних кримінальних правопорушень та заходів запобігання їм; 2) взяття за основу кола правомочностей власника об'єкта нерухомого майна, адже лише власник в силу вимог вітчизняного законодавства вправі розпоряджатися таким майном, тобто вирішувати правову долю об'єкта нерухомості; 3) формулювання заходів запобігання та кола суб'єктів запобіжної

діяльності на спеціально-кримінологічному рівні, що з практичної точки зору має найдієвіше вираження у їхній функціонально-змістовній діяльності та має важливе значення для відновлення порушених прав потерпілих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням у своїх дослідженнях порушували такі вчені, як: О. М. Бандурка, І. Г. Богатирьов, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. П. Закалюк, О. Г. Колб, О. М. Литвинов, П. П. Михайленко та ін. Дослідженням загальнотеоретичних питань кримінологічної характеристики легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, займалися такі вітчизняні вчені, як: О. О. Дудоров, І. С. Кундельська, В. В. Лисенко, І. Є. Мезенцева, Н. А. Орловська та ін.

Однак, незважаючи на різноманіття наукових поглядів учених-кримінологів щодо загальнотеоретичних питань спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, кримінологічної характеристики суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 209 КК України, на сьогодні у вітчизняній науці відсутнє кримінологічне дослідження запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, як складової об'єктивної сторони легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

Мета статті полягає у визначенні кола суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, формулюванні спеціально-кримінологічних заходів запобігання цьому суспільно небезпечному діянню як напряму забезпечення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. У полі наукового дискурсу вітчизняних учених-кримінологів активно точаться дискусії щодо запобігання злочинній (кримінально протиправній) діяльності на спеціально-кримінологічному рівні, визначення суб'єктів запобіжної діяльності, а також порушуються питання кримінологічної характеристики причин та умов

(детермінантів) легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, особи, яка вчиняє таке суспільно небезпечне діяння.

Так, українські вчені-кримінологи професори В. В. Голіна та Б. М. Головкін зазначають, що суб'єкти запобігання злочинності на спеціально-кримінологічному рівні – це державні органи, громадські організації, соціальні групи, службові особи чи громадяни, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з випередженням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ та процесів, що породжують злочини, а також їх недопущення на різних стадіях, у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність [3, с. 326].

Академік О. М. Бандурка стверджує, що протидія злочинності є специфічною галуззю соціального управління, а не безсистемним, хаотичним набором різноманітних заходів, найважливішою рисою якої є її багаторівневий характер. Це проявляється, зокрема, у тому, що вона складається з подолання причин злочинності в цілому, причин окремих її різновидів, а також причин та умов конкретних злочинів [4, с. 174].

У свою чергу, професор О. М. Джужа формулює термін «кримінологічна система», під якою пропонує розуміти сукупність структурно обумовлених і функціонально взаємопов'язаних елементів, що визначають теоретичне забезпечення, нормативне регулювання та практичну організацію системи запобігання злочинам [5, с. 9].

Академік А. П. Закалюк висловив тезу про те, що суб'єктом запобіжної діяльності може бути визнано орган, організацію, окрему особу, які у цій діяльності виконують хоча б одну з таких функцій щодо запобігання: організація, координація, здійснення або безпосередня причетність до здійснення. За функціональними ознаками органи та організації поділяються на тих, які керують такою діяльністю, і тих, стосовно яких запобігання злочинності віднесено або має бути віднесено до основних завдань і функцій [6, с. 347].

На думку професора О. М. Литвинова, суб'єкти протидії злочинності утворюють

цілісну систему, з'єднану спільністю мети і єдністю управління у сфері протидії злочинності [7, с. 38].

Таким чином, можемо стверджувати, що суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання: 1) утворюють єдину систему, об'єднану спільною метою та колом завдань; 2) мають пов'язані функціонально-змістовні повноваження; 3) результати їх діяльності прямо чи опосередковано пов'язані з відновленням порушених прав потерпілих, створюють своєрідні «позитивні» правові наслідки для подальшого запобігання кримінальним правопорушенням на індивідуально-профілактичному рівні.

У контексті предмета нашого дослідження слушною є позиція професора О. О. Дудорова, який зосереджує свою увагу на соціальній обумовленості криміналізації легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, і зазначає, що відмивання злочинних доходів нерозривно пов'язане з предикатним злочином, через вчинення якого і з'являється предмет аналізованого злочину, тобто кримінальні доходи, які можуть бути піддані відмиванню [8, с. 48].

Інша українська дослідниця І. С. Кундельська надає кримінологічну характеристику особи злочинця, що вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 209 КК України, визначаючи, що «особа злочинця – це широке поняття, що включає в себе сутність особи, комплекс ознак, які її характеризують, її моральний та духовний світ у взаємодії із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, що тією чи іншою мірою вплинули на вчинення кримінального правопорушення» [9, с. 84].

У свою чергу, В. В. Лисенко характеризує стан поширення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України, надає характеристику змісту злочинної діяльності такого виду, визначає проблемні питання під час розслідування відповідних кримінальних правопорушень [10, с. 128–139].

Натомість І. Є. Мезенцева досліджує питання причин та умов виникнення проблеми легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, одержаного зло-

чинним шляхом, визначає таку проблематику частиною комплексу питань, що стосуються протистояння міжнародній організованій злочинності [11, с. 86–88].

Звертають на себе увагу і наукові погляди професора Н. А. Орловської, яка у своїх працях приділяє увагу дослідженню суспільної небезпечності легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, доходить висновку про те, що «проникнення капіталів, отриманих злочинним шляхом, у легальну економіку призводить до її криміналізації, підпорядкуванню економічних важелів і політичній владі злочинним угрупованням, сприяє поширенню останніх у міждержавному просторі, являє загрозу національній та економічній безпеці всіх країн світового співтовариства» [12, с. 221].

Отже, з наведеного можемо зробити висновок, що дослідження спеціально-кримінологічних заходів запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, є інноваційним у сучасній кримінологічній доктрині, оскільки залишається поза межами наукового пошуку вітчизняних учених-кримінологів.

Погоджуючись із думками вищезазначених учених, зазначимо, що легалізації одержаного злочинним шляхом нерухомого майна передуює інше кримінальне правопорушення, внаслідок якого незаконним способом злочинець отримує ту чи іншу річ або кошти, і, маючи корисливий мотив, прагне понад усе продовжувати отримувати незаконний прибуток, вигоду, інтегруючи таке майно в легальний обіг. Не винятком є і нерухоме майно.

На нашу думку, парадоксальною є ситуація, що у разі зловживання власними повноваженнями як суб'єктом надання публічних послуг у сфері державної реєстрації, вчинення іншого роду кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності з надання публічних послуг, такі суб'єкти як державні реєстратори, нотаріуси можуть здійснювати не запобіжну діяльність, а навпаки, виступати суб'єктами предикатного кримінального правопорушення, наприклад, передбаченого ст. 365² КК України, або іншого кримі-

нального правопорушення, у тому числі й досліджуваного, передбаченого ст. 209 КК України.

У даному дослідженні спробуємо визначити поняття та зміст права власності, поняття «нерухоме майно», «майновий актив», окреслимо коло суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання, проаналізуємо їх повноваження.

Поняття права власності визначено у ст. 316 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України. Так, право власності є правом особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору [13].

Зміст права власності визначено ст. 317 ЦК України, а саме: власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав. Власність зобов'язує. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Держава не втручається у здійснення власником права власності. Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом [13].

Правомочність щодо розпорядження власністю передбачає можливість власника вирішувати її правову долю, тобто відчужувати, зокрема і на підставі цивільно-правових угод.

Статтею 181 ЦК України до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна,

судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації [13]. При цьому, згідно зі ст. 182 ЦК України, право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації [13].

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX визначено правовий механізм запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [14].

У п. 2 ч. 1 ст. 1 зазначеного законодавчого акта визначено поняття «актив», тобто кошти, у тому числі електронні гроші, інше майно, майнові та немайнові права. Разом із тим, ч. 2 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначено нотаріуса суб'єктом первинного фінансового моніторингу, на якого покладено коло обов'язків, згідно зі ст. 8 цього Закону, щодо належної організації та проведення первинного фінансового моніторингу [14].

Відносини, що виникають у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, врегульовані Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. № 1952-IV [15].

Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у нормах ст. 9 та 10 визначає повноваження державних реєстраторів виконавчих органів сільських, селищних та міських рад, Київської, Севастопольської міських, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, нотаріусів щодо здійснення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, встановлення відповідності заявлених прав і поданих/

отриманих документів вимогам законодавства, а також відсутності суперечностей між заявленими та вже зареєстрованими речовими правами на нерухоме майно та їх обтяженнями тощо [15].

Окрім того, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII, саме нотаріусам надані повноваження з посвідчення правочинів (договорів, заповітів, довіреностей, вимог про нотаріальне посвідчення правочинів тощо) [16].

Таким чином, нотаріуси та державні реєстратори прав, в силу своєї компетенції, наділені певним колом повноважень щодо дослідження правових підстав набуття, переходу (зміни) або припинення права власності на нерухоме майно. Відтак, названі особи можуть виступати суб'єктами спеціально-кримінологічного запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним незаконним способом (у т. ч. злочинним шляхом).

Зосередимо нашу увагу на зазначених процесуальних фігурах, як на суб'єктах запобіжної діяльності на спеціально-кримінологічному рівні, що є предметом нашого дослідження.

Зокрема, державні реєстратори, нотаріуси можуть здійснювати такі спеціально-кримінологічні заходи запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, через встановлення: 1) відповідності обов'язкового дотримання письмової форми правочину та його нотаріального посвідчення у випадках, передбачених законом; 2) відповідності повноважень особи, яка подає документи для державної реєстрації прав; відповідності відомостей про речові права на нерухоме майно та їх обтяження, що містяться у Державному реєстрі прав, відомостям, що містяться у поданих/отриманих документах; 3) наявності обтяжень прав на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості; 4) наявності факту виконання умов правочину, з якими закон та/або відповідний правочин пов'язує можливість виникнення, переходу, припинення речового права, що підлягає державній реєстрації; 5) наявності факту застосування санкцій відповідно до Закону Укра-

їни «Про санкції», які унеможливають проведення державної реєстрації прав; б) наявності дозволу органу опіки та піклування на відмову від права власності на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, власником якого є малолітня дитина або неповнолітня особа, або на внесення такого майна до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу.

Також зазначені суб'єкти, відповідно до визначених повноважень: 1) здійснюють перевірку документів на наявність підстав для проведення реєстраційних дій, зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав та їх обтяжень, зупинення державної реєстрації прав, відмови в державній реєстрації прав та прийняття відповідних рішень; 2) обов'язково запитують від органів влади, підприємств, установ та організацій, які відповідно до законодавства проводили оформлення та/або реєстрацію прав, інформацію (довідки, засвідчені в установленому законодавством порядку копії документів тощо), необхідну для такої реєстрації; 3) використовують під час проведення реєстраційних дій відомості Державного земельного кадастру та Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, а також відомості інших реєстрів (кадастрів), автоматизованих інформаційних систем, держателем (розпорядником, володільцем, адміністратором) яких є державні органи, шляхом безпосереднього доступу до них чи у порядку інформаційної взаємодії.

Виключно нотаріуси, як суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання: 1) вживають заходів щодо охорони спадкового майна; 2) провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме; 3) накладають та знімають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), об'єктів незавершеного будівництва та майбутніх об'єктів нерухомості, що підлягають державній реєстрації.

Міністерство юстиції України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і коор-

динується Кабінетом Міністрів України, є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує, зокрема, державну політику у сфері нотаріату, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна.

Правовий статус Міністерства юстиції України визначається Положенням про Міністерство юстиції України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228 [17]. А правовий статус міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України – Положенням про Міжрегіональні управління Міністерства юстиції України, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5 [18].

Відповідно до визначених повноважень, Міністерство юстиції України, як суб'єкт спеціально-кримінологічного запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, вживає таких заходів: 1) запобігає та протидіє легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (щодо адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами); 2) організовує розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних із діяльністю Міністерства юстиції України, його територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, а також стосовно актів, які ним видаються; 3) здійснює державне регулювання нотаріальної діяльності, зокрема встановлює умови допуску громадян та посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, передбачених законом до провадження нотаріальної діяльності, перевіряє організацію нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діло-

водства, видає та анулює в установленому законом порядку свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, видає уповноваженим особам свідоцтво про право на вчинення нотаріальних дій щодо оформлення спадкових прав, забезпечує організацію роботи Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, Комісії з питань застосування заходів впливу за порушення вимог законодавства, що регулює діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та комісії з питань складення іспиту із спадкового права посадовими особами органів місцевого самоврядування, уповноваженими на вчинення нотаріальних дій; 4) здійснює регулювання і нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу – адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі безвиїзних; 5) розглядає відповідно до закону скарги на рішення, дії або бездіяльність державних реєстраторів, суб'єктів державної реєстрації прав, територіальних органів Міністерства юстиції України та приймає обов'язкові до виконання рішення; 6) складає протоколи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення; 7) вносить до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю у випадках, передбачених законом; 8) здійснює контроль у сфері державної реєстрації та ін.

Відповідно до визначених повноважень, міжрегіональні управління Міністерства юстиції України, як суб'єкти спеціально-кримінологічного запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, вживають таких заходів: 1) здійснюють нагляд за

діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу – адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі безвізних; 2) розглядають відповідно до закону скарги на рішення, дії або бездіяльність державних реєстраторів прав на нерухоме майно та державних реєстраторів юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, суб'єктів державної реєстрації та приймають обов'язкові до виконання рішення; 3) складають протоколи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, та ін.

Статтю 216 Кримінального процесуального кодексу України визначено підслідність, за якою здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 209 КК України, покладено на детективів Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) [19].

Правові основи організації та діяльності НАБУ визначені Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII [20].

Так, НАБУ вживає низку спеціально-кримінологічних заходів запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, як правоохоронний орган, маючи ряд специфічних компетенцій, зокрема, шляхом: 1) попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень; 2) здійснення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень; 3) здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проведення досудового розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом; 4) вжиття заходів

щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності НАБУ, здійснення діяльності щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт; 5) здійснення інформаційно-аналітичної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ; 6) вжиття заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості, надсилання Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі матеріалів для вирішення питання про пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави та ін.

Висновки. На сьогодні в Україні проблема легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, стоїть гостро, адже в умовах нестабільності економічних процесів, воєнного стану в державі, геополітичної ситуації у світі, тіньові фінансові потоки можуть істотно вплинути на економічні показники, знизити рівень життя громадян, зашкодити національній безпеці та підірвати авторитет нашої держави на міжнародному рівні. Лише ефективно запобігання таким кримінальним правопорушенням є запорукою стабільності та правопорядку в суспільстві. За таких обставин обґрунтовано, що кримінологічне запобігання є науковою основою всієї запобіжної діяльності для правоохоронних органів. На жаль, питання запобігання розпорядженню нерухомим майном, одержаним злочинним шляхом, залишається малодослідженим. Відтак, перспективним та інноваційним напрямом для наукової спільноти є розроблення заходів запобігання цьому виду кримінально протиправної діяльності в комплексі на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному, індивідуальному та віктимологічному рівнях.

Список використаної літератури:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
 3. Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.
 4. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Система протидії злочинності: поняття та сутність. *Вісник криминологічної асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 168–177.
 5. Джужа О. М. Світові криминологічні системи запобігання злочинам. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (110). С. 7–12.
 6. Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. 424 с.
 7. Литвинов О. М. Організаційні засади функціонування системи протидії злочинності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 2. С. 37–44.
 8. Дудоров О. О., Тертиченко Т. М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. Київ: ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2015. 391 с.
 9. Кундельська І. С. Особливості криминологічної характеристики особи злочинця, що вчиняє легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2021. № 12 (46). С. 79–85.
 10. Лисенко В. В. Характеристика злочинної діяльності щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (за матеріалами судової практики). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 2 (94). С. 128–140.
 11. Мезенцева І. Є. Причини та передумови виникнення проблеми легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом. *Право і безпека*. 2005. Т. 4, № 2. С. 86–88.
 12. Орловська Н. А. Деякі питання легалізації (відмивання) доходів та іншого майна, одержаних злочинним шляхом. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С. 216–221.
 13. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
 14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.
 15. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 553.
 16. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
 17. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>.
 18. Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України: наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-11#Text>.
 19. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
 20. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.

Puzyrov M., Chernysh V. Special and criminological measures to prevent the disposal of real property obtained through crime as a direction of ensuring the economic security of the state

The article presents the main theoretical aspects of criminological studies of legalization (laundering) of property obtained through crime, as well as preventive activities at a special and criminological level. It is emphasized that the commission of criminal offenses related to the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime is one of the threats to the

economic security of the state. After all, the proper order of social relations in the economic sphere, in particular in the real estate segment, is a guarantee of the stable development of the state, the safety of its citizens, investments in the economy, the increase in filling the state budget with financial resources, the creation of jobs, raising the standard of living of the population, and generally creates economic preconditions for building civil society and constitutional state.

An analysis of such a category as «predicate criminal offense» is carried out in the context of the studied field of legal relations. From the point of view of criminal law and criminology, the sphere of disposal of real property obtained through crime is disclosed.

The authors outline the range of subjects of special and criminological prevention of disposal of real property obtained through crime, which include: state registrars, notaries, the Ministry of Justice of Ukraine and its territorial bodies, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. The range of powers of preventive activity subjects in the specified direction is defined and systematized.

As a result of the study, a conclusion is made about the need to deepen criminological studies in the field of prevention of disposal of real property obtained through crime, by developing a system of prevention measures at the general and social, special and criminological, individual and victimological levels. Because today, in the conditions of the instability of economic processes, the state of war in Ukraine, the geopolitical situation in the world, shadow financial flows can significantly affect economic indicators, lower the standard of living of citizens, harm national security and undermine the authority of our state at the international level.

Key words: *national security of Ukraine, threats to the economic security of the state, organized criminality, criminal offenses in the field of economic activity, legalization (laundering) of property obtained through crime, predicate criminal offense, criminal offenses in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services, state registrar, notary, real property, execution of the deed, disposal of property, property, criminological characteristics, prevention, special and criminological measures, subjects of preventive activity, Ministry of Justice of Ukraine, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, detective, restoration of violated rights of victims, ensuring the economic security of the state.*